

ІНІЦІАТИВА

МОДЕЛЬНІ СУДИ

КОМПОНЕНТ 2 – СУДОВА ВЛАДА

**АНАЛІТИЧНЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

**результатів опитування з питань
безпеки суддів та працівників
апарату суду**

Група експертів Проекту ЄС «Право-Justice»

Рафал Дунал, Польща

Даріуш Селіцкі, Польща

Сільвіу Сандру, Румунія

Олег Максимчук, Україна

квітень 2020 року



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Цю публікацію зроблено за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є відповідальністю Проекту ЄС «Право-Justice» і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Зміст

I.	Загальні примітки.....	4
II.	Вступ.....	5
III.	Зміст опитування та вихідні дані.....	6
IV.	Дослідження результатів опитування	9
V.	Висновки	20



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



I. Загальні примітки

Це дослідження підготовлено Проектом Pravo-Justice відповідно до завдань, визначених місіями експертів Проекту Рафала Дунала, Даріуша Селіцкого, Сільвію Сандру та Олега Максимчука, а також в порядку реалізації ініціативи «Модельний суд» Компоненту 2 – Судова влада, за результатами Всеукраїнського опитування щодо персональної безпеки суддів та працівників апарату суду.

Необхідну підтримку в створенні та організації проведення опитування надано командою міжнародних та національних експертів Проекту Pravo-Justice, зокрема, такими як: міжнародний головний експерт Анна Адамська-Галлант, головний національний експерт Поліна Лі, експерти Євгенія Бондаренко та Сергій Горовенко.

В решті решт, проведення опитування стало можливим завдяки Державній судовій адміністрації України і її територіальним управлінням, Вищій раді правосуддя, керівництву судів, а також суддям та працівникам апарату, які попри щоденну кропітку роботу, знайшли час для участі та наданні відповідей.

Окремо слід відзначити, що опитування розпочалося у березні 2020 року та тривало до квітня 2020 року, загалом участь у ньому взяли **3029** представників судової влади.

Водночас, при підготовці цього дослідження було взято лише результати опитування суддів та працівників апарату суду у період з **06 березня по 26 березня 2020 року**.

II. Вступ

Одним з найважливіших завдань розбудови ефективного і незалежного правосуддя є забезпечення безпеки. Безпека суду являє собою й один з трьох стовпів, на якому базуються модельні рішення у судовій діяльності.

Жодна система безпеки, і судова не є виключенням, не може ефективно функціонувати без запровадження адекватного механізму оцінки загроз цій безпеці.

Робота суддів та працівників апарату постійно супроводжується певним ризиком, і як показує світова практика, не лише в робочому кабінеті, але й під час поїздок до роботи та у зворотному напрямку, відряджень, перебування вдома або відвідуванні магазинів, закладів харчування тощо. Проте такий ризик можна нівелювати, зменшити та керувати ним за допомогою адекватної оцінки потенційних загроз і належного реагування на кожен інцидент.

З метою з'ясування поточного стану безпеки у приміщеннях судів та за їхніми межами, встановлення відповідних факторів ризику та загроз, що впливають або можуть негативно вплинути на суддів та працівників апарату у їх професійній діяльності, а також створення бази для надання рекомендацій щодо заходів безпеки та визначення змісту навчання з питань безпеки, експертами Проекту ЄС "Право-Justice" було створено опитувальник.

Проведення такого опитування та дослідження його результатів відіграють важливе значення для становлення системи судової безпеки, основними завданнями якої, є підвищення особистої безпеки суддів та працівників суду, та безперешкодне здійснення правосуддя в безпечному середовищі.

Відтак суддям та працівникам апарату суду було запропоновано пройти анонімне опитування, поділитися своїми поглядами на поточний стан безпеки, що надало можливість здійснити первинну оцінку поточного стану безпеки та ймовірних загроз, виявити слабкі місця у цій системі та запровадити своєчасні заходи, для уникнення негативного впливу на діяльність судових органів з боку загрозливих факторів.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



III. Зміст опитування та вихідні дані

1. Зміст опитування

Опитувальник містить 25 запитань і в залежності від сфери запитуваної інформації, їх було умовно розподілено на 6 груп:

Перша група - характеристика респондента;

Друга група - характеристика ризику;

Третя група - повідомлення та реагування на інциденти;

Четверта група - безпека в суді;

П'ята група - загальні заходи безпеки;

Шоста група - навчання з питань особистої безпеки.

2. Вихідні дані

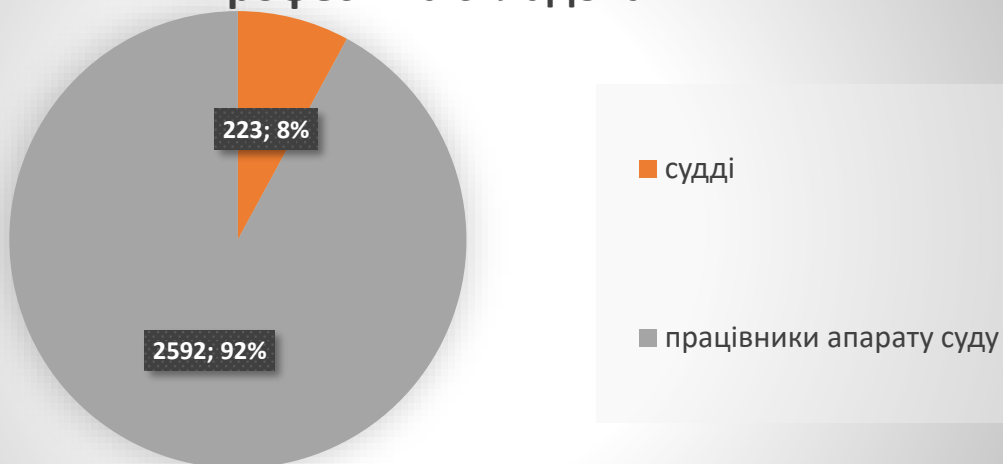
Опитування було доступне для зацікавленого кола учасників англійською та українською мовами на веб сторінці <http://survey.pravojustice.com/>.

За основу для наших досліджень було взято період, який розпочався з 06 березня 2020 та тривав по 26 березня 2020.

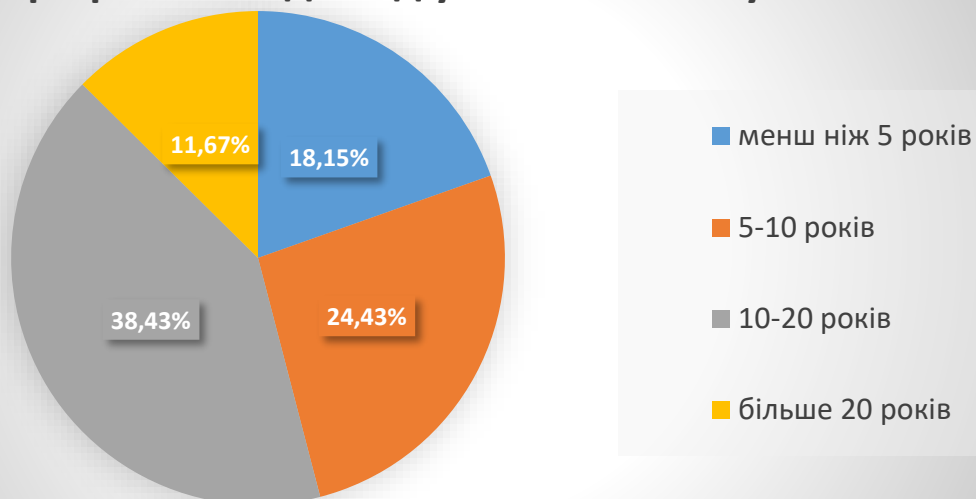
За вказаний період в опитуванні взяли участь **3008** осіб, однак враховуючи різний ступінь інтенсивності заповнення учасниками електронних анкет, до уваги були взяті відповіді та коментарі суддів і працівників апарату суду, які були надані ними станом на **26.03.2020** року у відповідному розділі опитувальника.

До першої групи запитань увійшли професійна складова, у тому числі професійний досвід учасників, гендерна складова та територіальна складова.

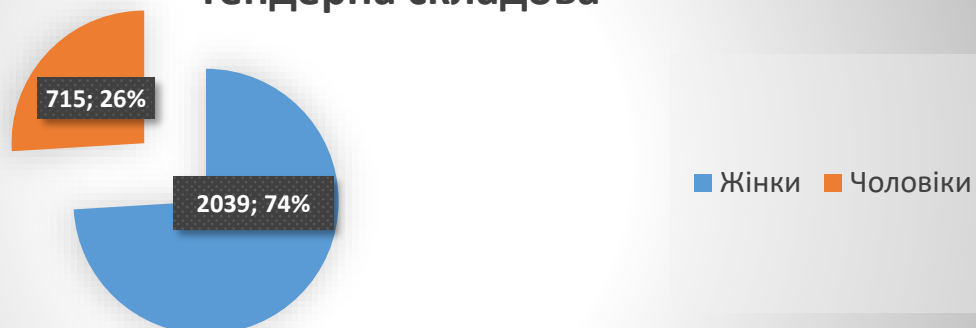
Професійна складова



Професійний досвід учасників опитування



Гендерна складова



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



В опитуванні взяли участь представники суддівської влади від 25 регіонів України.

40,36 % опитуваних працюють у містах, населення яких становить менше 50 000 людей;

20,38 % у містах з населенням від 150 до 500 тис. людей;

17,99 % та 11, 30% опитуваних працюють у містах, населення яких становить від 500 тис. людей та від 50 до 150 тис. людей відповідно.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



IV. Дослідження результатів опитування

1. Характеристика ризику (друга група запитань)

Друга група запитань стосується безпосередньо безпекових ризиків, їх характеру та суті, а також інтенсивності.

Так, зокрема, на запитання про наявність побоювань щодо особистої безпеки в будівлі суду **41,76%** респондентів із загальної кількості вказали, що іноді такі побоювання виникають, при цьому **5,32 %** (160 респондентів) зазначили, що вони виникають у них часто.

Аналіз коментарів, що мали можливість залишити респонденти, вказує на той факт, що більшість таких побоювань виникають у суддів і працівників апарату суду зумовлені:

- масовими заходами біля будівлі суду та наявністю активістів у всередині будівлі;
- розглядом резонансних справ та погрозами на адресу суддів і працівників апарату;
- відсутністю судової охорони, у тому числі відсутність охорони у після робочий час;
- неналежною організацією пропускного режиму;
- агресивність відвідувачів та осіб, щодо яких здійснюється конвоювання до суду;
- великої кількості повідомлень про мінування суду;
- неналежністю умов праці у т.ч. поганий санітарно-епідеміологічний стан приміщень (побоювання щодо захворювань на які хворіють відвідувачі та особи, яких конвоюють до суду; відсутність кондиціонування, опалення, грибок на стінах і підвалах тощо).

Що ж до хвилювань про особисту безпеку вдома, **28,92 %** респондентів зазначили, що іноді відчувають такі хвилювання, а **1,16 %** - часто хвилюються.

При цьому основними загрозами, які вказали респонденти під час опитування стали:

- військова агресія на сході України та близькість до лінії розмежування;
- можливість проникнення до житла;
- наявність у всіх бажаних доступу до інформації у деклараціях про майновий стан суддів і працівників апарату та можливість використати її у власних цілях;



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



➤ *стихійні лиха та надзвичайні ситуації.*

Побоювання про особисту безпеку у публічних місцях виникають іноді у **47,97%** респондентів, а **3,09 %** - часто переживають з цього приводу.

При цьому основними загрозами, які вказали респонденти під час опитування стали:

- *велика кількість незареєстрованої зброї у людей;*
- *близькість до військових дій в зоні проведення Операції об'єднаних сил;*
- *хворобливий стан багатьох оточуючих і ймовірність зараження;*
- *перебування у натовпі або наявність неконтрольованих груп людей на вулицях, які часто перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння;*
- *переслідування невідомими людьми.*

424 респонденти відповіли, що їм іноді доводилось хвилюватися за безпеку своєї родини та **49**, що такі випадки були частими.

445 представників судової влади вказали, що погрози мали загальний характер і **122**, що були пов'язані з конкретною справою.

На діаграмі представлено статистичні дані про справи, у зв'язку з якими у суддів і працівників апарату найчастіше виникали хвилювання щодо безпеки:



313 респондентів зазначили, що іноді їм погрожували або залякували через те, що вони працюють в суді та **12** відповіли, що такі випадки є частими.

Дані опитування вказують на те, що загроза безпеці респондентів найчастіше проявлялися:

- в словесній погрозі під час особистого контакту, **692** людини відчули на собі такі погрози;
- ворожий чи агресивно налаштований натовп є загрозою на думку **411** респондентів;
- в словесній погрозі в листі, надісланому на робочу адресу – **32** респонденти;
- в словесній погрозі у соціальних мережах – **64** респонденти;
- фізичний напад було скоєно щодо **49** респондентів;
- інші обставини, викликали загрозу безпеці у **632** опитаних.

Найбільше словесних погроз та випадків фізичного нападу під час особистого контакту з агресором сталися у коридорі суду (**355** випадків).

Інші випадки розподілилися наступним чином:

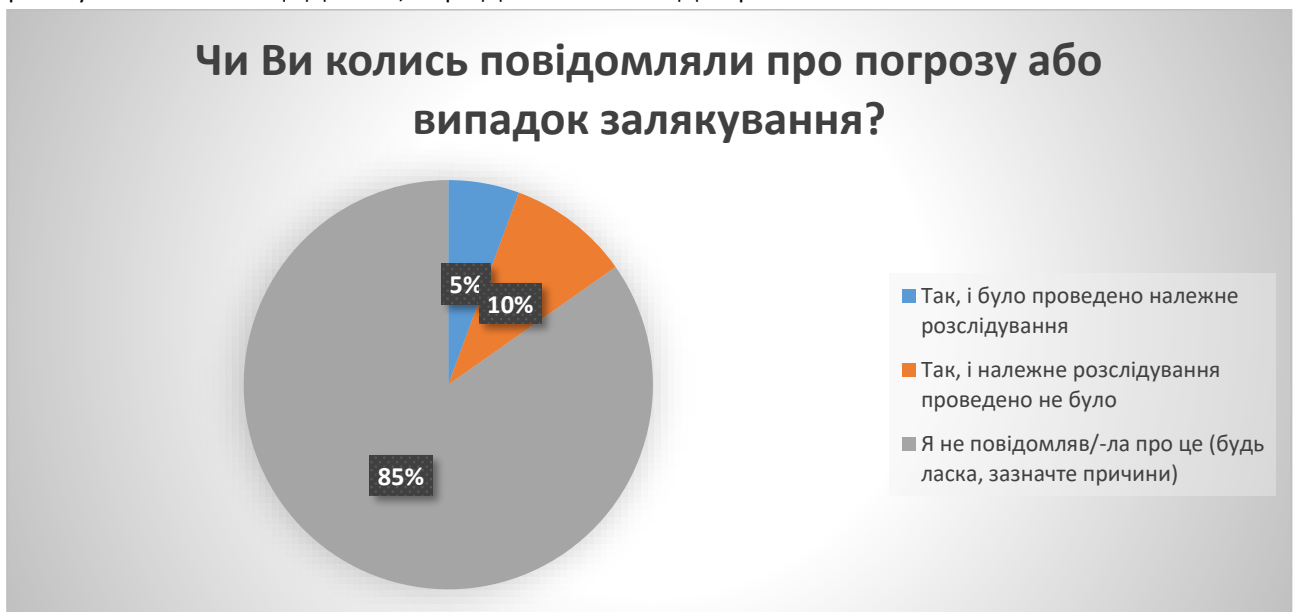
- в залі судових засідань – **238**;
- в кабінеті – **265**;
- у громадському транспорті – **20**;
- на вулиці біля суду **103**;
- на вулиці біля місця проживання - **43**;
- в магазині - **23**;
- у інших місцях та/або спосіб – **867**.

2. Повідомлення та реагування на інциденти (третя група запитань)

Повідомлення про інциденти суддями та працівниками апарату суду є важливою складовою вжиття адекватних заходів для недопущення настання негативних наслідків і зменшення потенційних ризиків у професійній діяльності.

З іншого боку, відсутність у служби судової охорони чи іншого компетентного органу відповідної інформації про інцидент, позбавляє можливості здійснити оцінку ризику та обрати відповідний спосіб захисту.

У зв'язку з цим, представникам судової влади були поставлені запитання в цій сфері, а їх бачення поточного стану функціонування системи повідомлень та реагування на інциденти, представлено в діаграмах нижче:



Таким чином випадки неповідомлення про погрози або залякування суддями та працівниками апарату становлять переважну більшість. Згідно з отриманими відповідями це пов'язано насамперед з відсутністю належної і адекватної реакції, вирішенням проблеми власними силами та переконанням, що такі погрози і залякування є реальними.

При цьому, відповідні повідомлення надсилались до:

- органів поліції – 69 звернень;
- керівництву – 71 звернення;
- охороні суду – 21 звернення;
- колег – 35 звернень.

842 опитаних респондента повідомили, що хотіли б мати ім'я та контактну інформацію відповідальної особи, якій Ви б могли повідомити про свої хвилювання щодо безпеки або про реальні загрози чи факти залякування, та отримати консультацію в надзвичайній ситуації.

102 хотіли б лише поспілкуватись з такою особою.

388 не вважають зазначене необхідним для себе та **643** переконані, що достатньо буде їм зателефонувати до відповідної екстреної служби.

В одному з питань респондентам було запропоновано висловитись щодо поінформованості про загрози та факти залякування колег, регулярності отримання такої інформації.

Результати відображено у діаграмі нижче:



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Безпека в суді (четверта група запитань)

Четверта група запитань покликана визначити ставлення суддів і працівників апарату суду до заходів безпеки, що вже запроваджені в судах, де вони працюють, а також їх власні очікування від запровадження в майбутньому певних заходів.



У якості основних підстав для реєстрації відвідувачів за встановленою процедурою, респондентами були зазначені:

- встановлення особи та подальшої можливості притягнення її до відповідальності, у разі скоєння правопорушення;
- реєстрація має характер превентивного заходу, судді і працівники апарату перебувають у більшій безпеці;
- необхідність посилення контролю.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Переважна більшість, а це **1957** респондентів не вважають, що реєстрація відвідувачів на вході до суду може викликати занепокоєння щодо прав людини, лише **251** учасник опитування схиляються до протилежного.

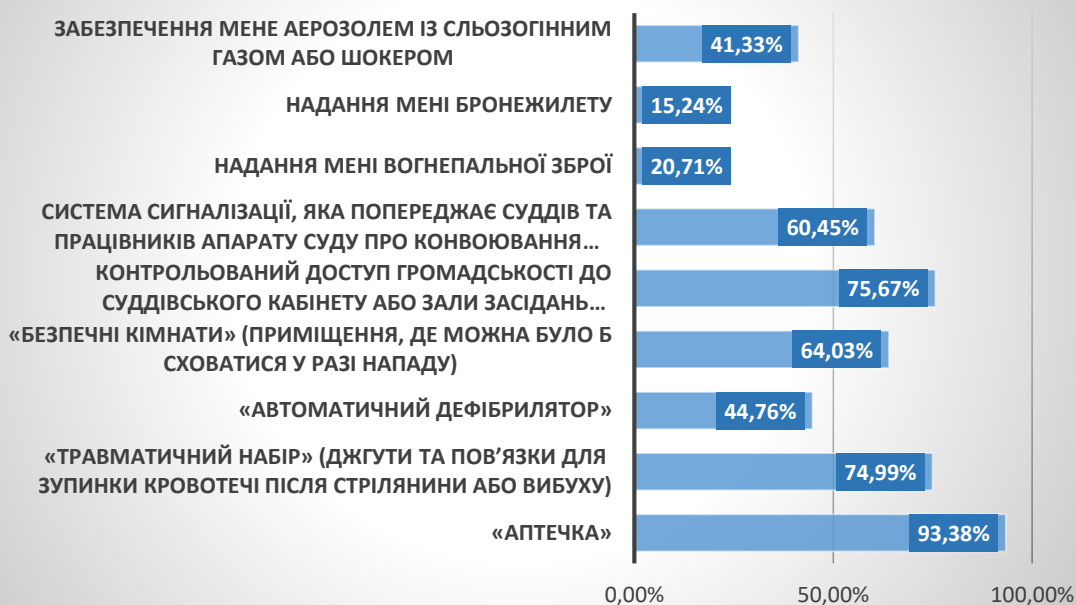
Біля **44,5%** опитаних зазначили, що вони бажали б мати «тривожну кнопку» у себе на робочому столі та у смартфоні, натомість **28,5 %** не бачать в цьому необхідності.

В уточнюючому запитанні, ми просили респондентів зазначити, які твердження для них є релевантними щодо тривожної кнопки та отримали наступні результати:

- *встановлено тривожну кнопку у **3,22%** опитаних;*
- *повинна бути встановлена у всіх суддів та працівників апарату суду, вважають **21,01%** опитаних;*
- *достатньо, щоб вона була лише у суддів, вважають **1,26%** респондентів;*
- *повинна сповіщати співробітників ССО на думку **11,64%** респондентів;*
- *повинна сповіщати колег, оскільки охорона в суді відсутня, зазначили **4,92%** опитаних;*
- *встановлена у смартфоні тривожна кнопка повинна сповіщати ССО, тому вони будуть обізнані про моє місцезнаходження і зателефонують до поліції, переконані **11,47%** опитаних.*

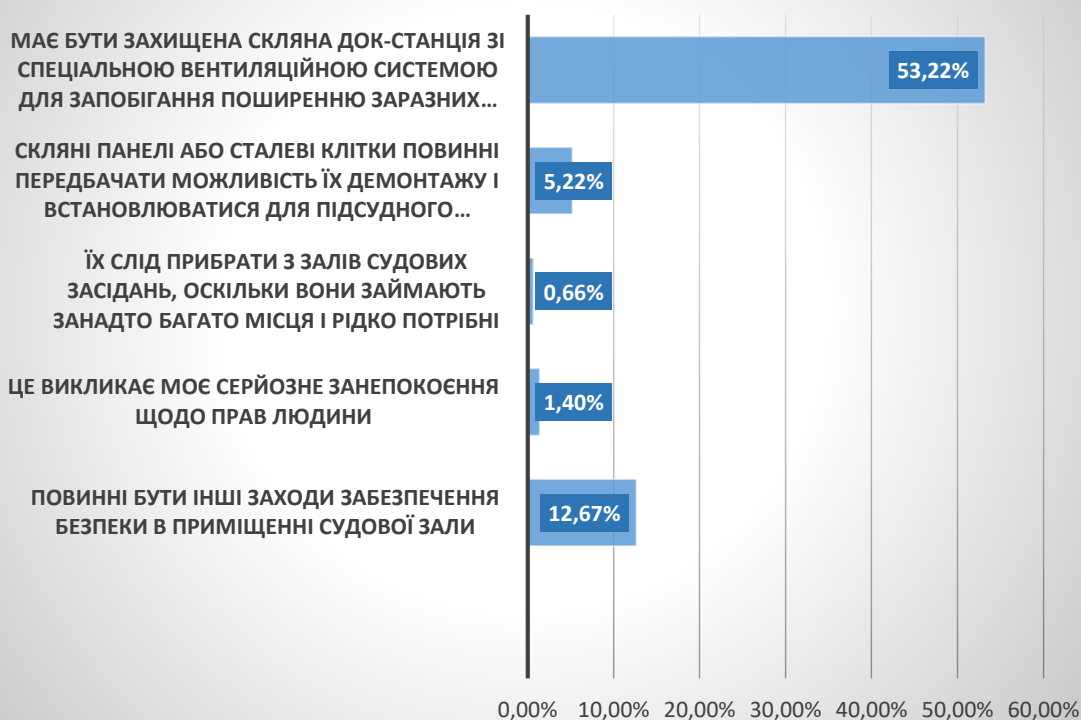
В подальших запитаннях судді та працівники апарату мали б відзначити корисність запровадження технічних та організаційних заходів безпеки у суді та особистих за шкалою від 0 до 5 (де 0 – не корисно, 5 – дуже корисно). Результати приведені нижче у відсотковому відношенні корисності за сумою відповідей, де було обрано лише 4 та 5:

Оцінка корисності від запровадження заходів



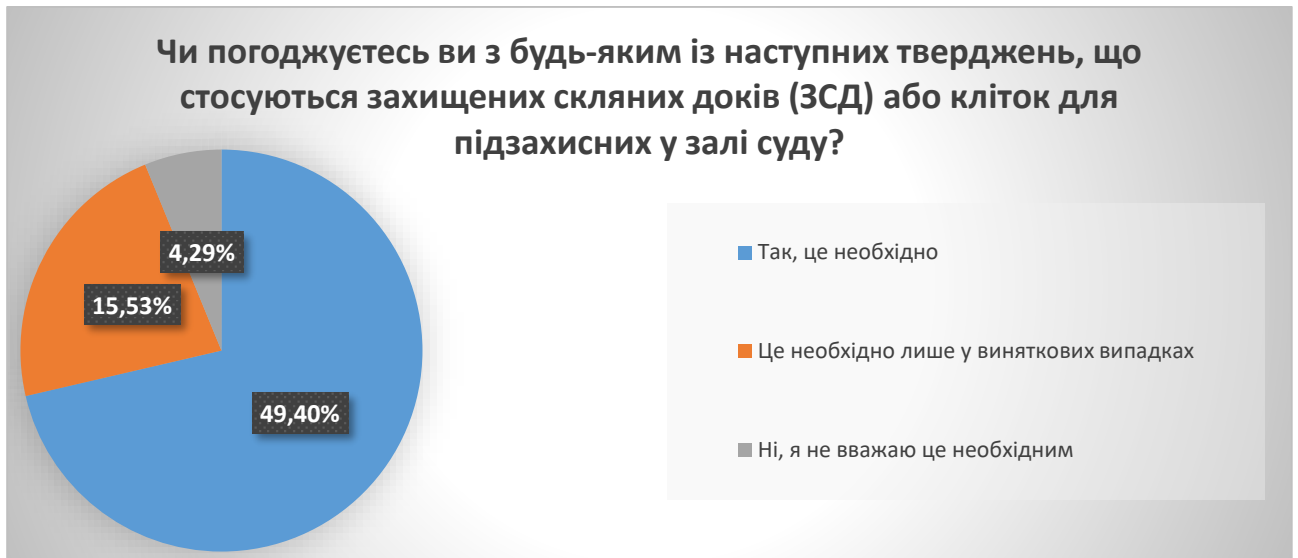
Серед іншого, суддям і працівникам апарату було запропоновано відповісти на запитання, пов'язані із заходами безпеки щодо утримання підзахисних в залі суду та наданням медичної інформації стосовно себе в цілях безпеки.

Чи погоджуєтесь ви з будь-яким із наступних тверджень, що стосуються захищених скляних доків (ЗСД) або кліток для підзахисних у залі суду?



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION





36,84% опитаних повідомили, що вказали б свою групу крові, відомі Вам алергії та іншу важливу медичну інформацію на зворотному боці особистого бейджу, **26,60%** - проти зазначення такої інформації. При цьому **5,72%** повідомили, що готові додатково зазначити інформацію про надання згоди для посмертного донорства.

3. Загальні заходи безпеки (п'ята група запитань)

П'ята група запитань пов'язана з загальними заходами безпеки, яких дотримуються судді і працівники апарату. За результатами опитування було встановлено наступне:

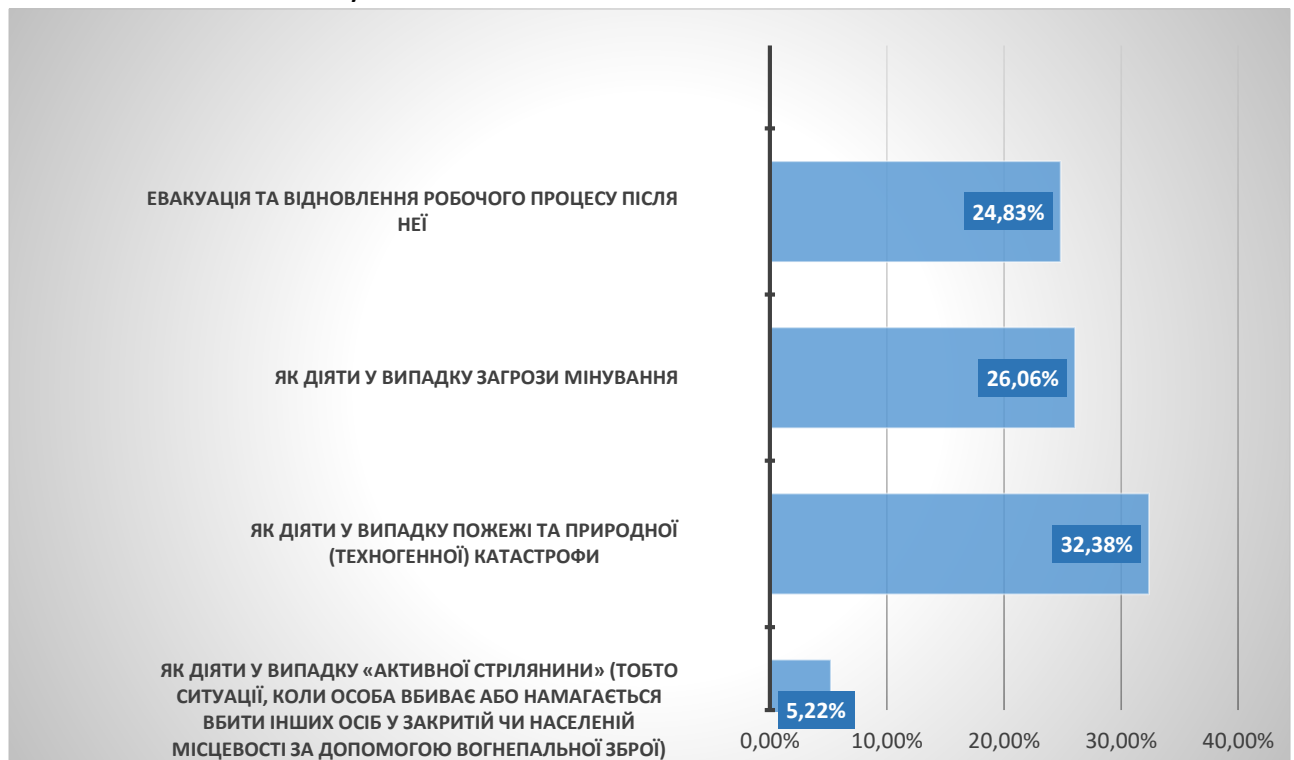
- не представляються суддями чи працівниками апарату **49,07%** респондентів;
- забороняють розміщення в Інтернеті будь-якої особистої інформації про себе або членів родини, а також забороняють дітям відкривати двері в помешканні, коли хтось приходить **31,52%** опитаних;
- звертають увагу на зовнішній вигляд підозрілих осіб і можуть детально їх описати **25,73%** респондентів;
- забороняють розміщення в Інтернеті своїх фотографій та фотографій членів родини **21,51%** опитаних;
- встановили охоронну сигналізацію у помешканні **6,35%** опитаних;
- обережно відкривають посилки, що надходять **5,02%** опитаних;

- перевіряють свій транспортний засіб на наявність небезпечних предметів (шипи, вибухові пристрої тощо) **4,22%** респондентів;
- часто змінюють порядок свого пересування містом (час виїзду, маршрути, транспортні засоби) **2,49%** опитаних;
- відмітили для себе «безпечні гавані» (відділи поліції, публічні будівлі з охороною) на шляху з дому на роботу **2,09%** респондентів;
- мають у квартирі безпечну кімнату (із міцними дверима), де можна безпечно замкнутися у випадку проникнення в житло **0,60%** опитаних.

4. Навчання з питань особистої безпеки (шоста група запитань)

Шоста група запитань мала на меті виявити потреби та побажання суддів і працівників апарату в отриманні знань, вмінь і навичок з питань безпеки.

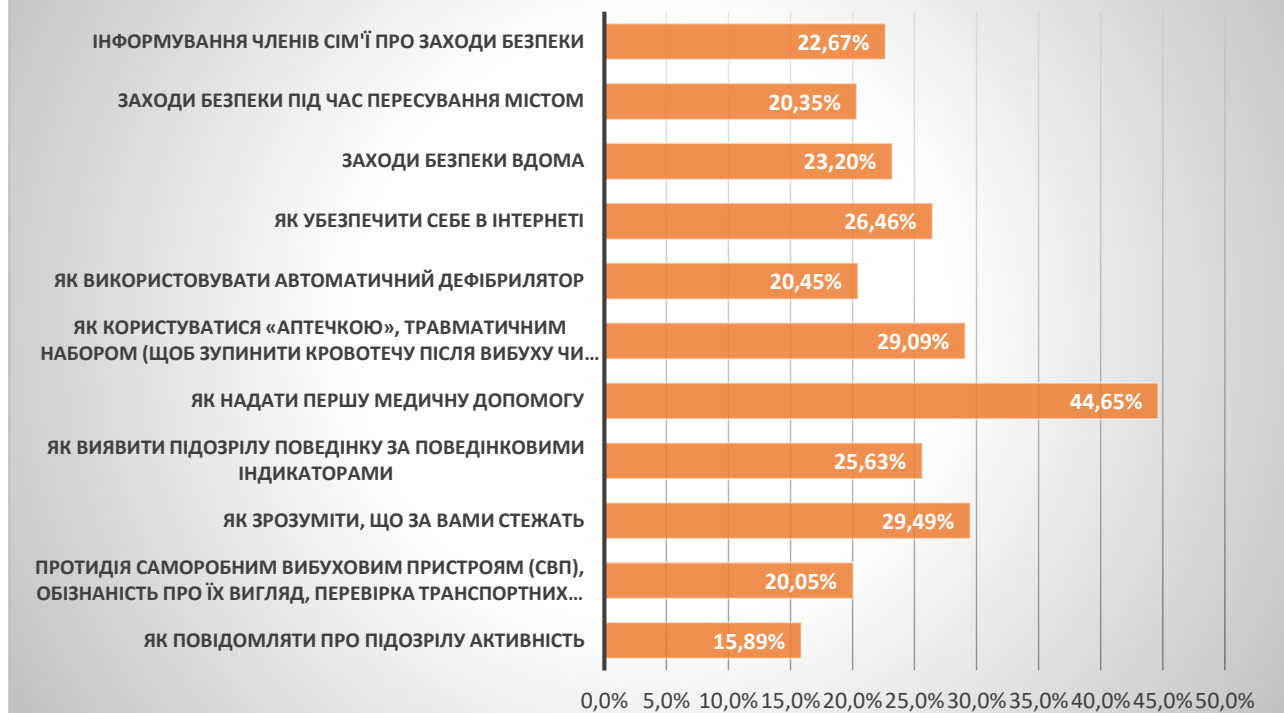
Респондентам було запропоновано обрати з переліку тренінгів ті, у яких вони бажали б взяти участь:



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Тематика тренінгів, які були б корисними на думку респондентів



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



V. Висновки

Активна участь в опитуванні представників судової влади за такий короткий проміжок часу вказує на високий рівень очікувань та потреб в забезпеченні як загальної, так і особистої безпеки.

Також щирі та відверті відповіді суддів і працівників апарату суду на поставлені запитання дозволили виявити ряд системних проблем і прогалин в організації судової безпеки. Їх можна умовно поділити на дві категорії: психологічні та організаційні.

1. Психологічні:

- високий рівень хвилювань і побоювань у суддів і працівників апарату щодо власної безпеки;
- відсутність відчуття безпеки на робочому місці та вдома у зв'язку з різними факторами ризику;
- зневіра в ефективності системи реагування на повідомлення про погрози і залякування.

2. Організаційні:

- недостатня контрольованість ситуації з громадськістю (активістами) під час масових заходів в зоні роботи суду і резонансних справ, які розглядаються судом;
- неналежні умови праці у т.ч. незадовільний санітарно-епідеміологічний стан будівель суду;
- відсутність охорони в суді або низький рівень надання послуг з охорони суду;
- відсутність належної і адекватної реакції (розслідування) повідомлень про випадки погроз і залякувань;
- незначна кількість повідомлень про погрози і залякування, у зв'язку із низьким рівнем довіри до органів, до компетенції яких входять вказані завдання;
- низький рівень поінформованості про заходи безпеки в суді, інциденти, що трапляються з колегами і, відповідно, відсутність інформації про заходи, які було вжито для забезпечення безпеки (позитивні кейси).



Також результати опитування свідчать, що не виключно, через хвилювання щодо власної безпеки та негативних громадських настроїв всередині суспільства у відношенні до судової влади, у питанні реєстрації відвідувачів спостерігається тенденція до посилення контролю відвідувачів, бажанні мати ефективний інструментарій повідомлення про інциденти, у т.ч. за допомогою тривожної кнопки в кабінеті та у смартфоні.

Нажаль, згідно з отриманою від представників судової влади інформацією, тривожно кнопкою забезпечено досить невеликий відсоток опитаних.

У зв'язку з безпековими ризиками і загрозами, мусимо констатувати значний запит суддів і працівників апарату суду на:

- *забезпечення засобами індивідуального захисту і активної оборони (бронежилети, аерозолі, шокери і вогнепальна (або травматична) зброя) та засобами для надання домедичної допомоги (аптечки, травматичні набори і автоматичні дефібрилятори);*
- *обладнання охоронними сигналізаціями власних помешкань;*
- *облаштування контрольованого доступу до залів засідань та кабінетів, безпечних кімнат;*
- *інформування про здійснення конвоювання підсудних, у тому числі забезпечення утримання підсудних у скляних доках із системою вентиляції або запровадження інших альтернативних заходів безпеки щодо підсудних під час їх перебування в приміщенні суду.*

Виходячи із результатів опитування також не спостерігається високого попиту на вжиття заходів особистої охорони суддів або бажання суддів мати таку охорону в обов'язковому випадку у режимі 24/7.

Цілком логічним, з точки зору власної безпеки, є те, що не всі респонденти підтримують ідею зазначення приватної медичної інформації на бейджі та посмертного донорства, проте значна частина зазначає, що такі рішення будуть для них прийнятними.

Результати опитування щодо застосування суддями і працівниками апарату загальних заходів безпеки показали, що більшість опитаних приховують інформацію про свою професійну діяльність в цілях безпеки, а також використовують інші запобіжні міри для зменшення ризиків та загроз власній безпеці.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION



Серед найпоширеніших заходів - обмеження витоку інформації в мережі Інтернет особистого характеру, проведення бесід із членами родини та встановлення охоронної сигналізації у власному помешканні.

Надзвичайний інтерес у суддів та працівників апарату суду викликала тематика запропонованих для проведення тренінгів з питань безпеки, що, безумовно, вказує на запит представників судової влади максимально зменшити професійні ризики та навчитись керувати загрозливими ситуаціями не тільки на робочому місці, але й в повсякденному житті і більше того, бути готовими допомогти колегам та оточуючим.

То ж підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що за результатами проведеного опитування суддів та працівників апарату, на наш погляд, було досягнуто поставленої мети.

Рекомендації щодо можливих шляхів подальшого удосконалення системи судової безпеки будуть зазначені окремо.



THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION

